

ARKIVVERKET

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet
Jørgen Johnsen
Postboks 8112 Dep

Dato 07.05.2018
Din ref. 17/5047-6
Vår ref. 2018/2576
Saksbehandler Kristin Brattelid

Riksarkivarens hørings svar på ekspertutvalgets rapport: Regionreform. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene.

Riksarkivaren vil med dette gi innspill til ekspertutvalgets rapport. Våre kommentarer er til punkter i rapporten som har direkte relevans for ansvars- og oppgavefordeling på arkivfeltet.

Riksarkivaren slutter seg til de prinsippene som er lagt til grunn for utvalgets arbeid, og mener at disse generelt gir gode føringer for en klargjøring av ansvars- og oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene, også i arbeidet med samfunnets arkiver. Imidlertid er arkivfeltet i svært liten grad omtalt, og de oppgaver som tilligger dette feltet fylkeskommunalt og statlig er ikke beskrevet. Der arkiv nevnes er det i sammenheng med det øvrige kulturarvfeltet, hvor utvalget legger til grunn følgende beskrivelse av fylkeskommunenes nåværende ansvar og oppgaver:

«Fylkeskommunene har viktige oppgaver når det gjelder innsamling, bevaring og formidling av kulturarv gjennom ansvar for egne arkiv, bibliotek, museer og tilskudd til museer og andre kulturarvsinstitusjoner.» (s. 116).

Formuleringen «ansvar for egne arkiv» tolker vi som en henvisning til det lovpålagte ansvaret fylkeskommunene har, til å ta vare på de arkiv som skapes gjennom fylkeskommunenes eget administrative virke. I tillegg til denne lovfestede oppgaven om bevaring av egne arkiv, utføres også en til dels betydelig arbeidsinnsats innen områder som tilhører det utvalget benevner «ulovfestet ansvars- og oppgavefordeling». Herunder vil vi trekke frem:

- Bevaring og formidling av arkiver fra privat sektor
- Utvikling av arbeidet med privatarkiv og kommunale arkiv

ARKIVVERKET

Privatarkiv er arkiver fra privat sektor, eksempelvis bedrifter, foreninger og personer. Sammen med arkivene fra offentlig sektor, gir disse viktige bidrag til kunnskap og forståelse av samfunn og kultur og ivaretagelse av lokal identitet. Enkelte fylkeskommuner definerer slike oppgaver som ledd i sitt generelle ansvar for kulturarv og kulturvikling. Det er imidlertid store variasjoner mellom de ulike fylkeskommunene når det gjelder innsats, kompetanse og organisering av disse oppgavene. Det har ført til regionale og lokale skjevheter, og samsvarer dårlig med prinsippet om «generalistkommune» som utvalget legger til grunn.

Arbeidet med å sikre arkiver som er viktige for samfunnet og innbyggerne kan styrkes ved en klargjøring og utvidelse av de nye regionenes ansvar og oppgaver med offentlige og private arkiv. En slik tydeliggjøring er særlig påkrevet nettopp på arkivfeltet der oppgaver, organisering og virkemidler regionalt og lokalt i mindre grad enn på andre kultur- og forvaltningspolitiske områder er forankret i lov (jf. kulturminneloven og biblioteklovens bestemmelser om fylkesbibliotek og kommunale folkebibliotek), eller i finansieringssystem, (jf. statens tilskudd til museer i det nasjonale museumsnettverket).

Rapportens manglende beskrivelse av oppgaver og ansvar på arkivfeltet, gjelder også det statlige forvaltningsnivået. Arkivverkets ansvar for å ivareta nasjonale mål i arkivpolitikken er ikke definert. Dette svekker rapporten som grunnlag for endringer i ansvarsfordelingen på arkivfeltet.

Prosjekt- og utviklingsmidler for arkiv

I 2017 var den samlede rammen for tippemidler til arkivutvikling på kr 10 millioner. Utvalget foreslår at fordeling av midlene blir overført fra Arkivverket til fylkeskommunene. Utvalgets generelle begrunnelse for overføring av tilskudds- og prosjektmidler fra stat til fylkeskommune angis tidlig i rapporten:

«Utvalgets forslag innebærer at fylkeskommunen får forvaltningsansvar for relevante tilskudds- og prosjektmidler innenfor de oppgaveområdene som foreslås overført, og som i dag er lagt til departementer, direktorater og fylkesmannen.» (rapporten s.12. vår understrekning)

ARKIVVERKET

Rapporten nevner ingen oppgaver som foreslås overført, og som i dag støttes med statlige prosjekt- og utviklingsmidler for arkiv. Den nevner heller ikke hva slags institusjonell infrastruktur, saksbehandler- og utviklingskompetanse som må være på plass, før alle fylkeskommunene kan forvalte virkemidler for nye oppgaver med arkivutvikling.

Riksarkivaren vil sterkt fraråde at utviklingsmidlene på arkivfeltet overføres samlet til fylkeskommunene. Hovedgrunnene er:

- Midlene som går til arkivutvikling er marginale sett i forhold til de samlede utfordringene på fagfeltet. I stedet for å spre midlene bør man se på en løsning der midlene brukes til å styrke arbeidet med arkiv gjennom en systematisk samhandling mellom forvaltningsnivåene, etter modell fra kulturminnevernet. Det er et stort behov for å utvikle fellesløsninger på arkivfeltet på tvers av forvaltningsnivå. Dette krever nasjonalt overblikk.
- Arkivverket har iverksatt prosjekter med sikte på å avklare nye modeller for regionalt arkivsamarbeid, jf nedenfor. Resultatet av disse foreligger ennå ikke.
- Arkivlovutvalget som ble satt ned av regjeringen i 2017, har i sitt mandat å gjennomgå oppgave- og ansvarsfordelingen mellom Arkivverket, statlig forvaltning, kommunesektoren og kulturinstitusjoner i arbeidet med å sikre samfunnets arkiver. En eventuell overføring av midler bør skje på grunnlag av de anbefalinger som kommer fram i Arkivlovutvalgets arbeid.
- Den kommende kulturmeldingen kan også å legge føringer på organisering og ansvarfordeling på arkivfeltet.

Utvalget har ikke tatt stilling til hvilke virkemidler som skal videreføres eller etableres for å ivareta overordnede politiske mål. Jf. utvalgets egne retningslinjer for dette:

«Oppgaver som av ulike årsaker ikke skal la seg påvirke av lokalpolitiske forhold, bør være et statlig ansvar. Staten bør ha ansvaret for oppgaver som forutsetter et nasjonalt helhetsgrep for god oppgaveløsning» (s.21)

Prosjekt – og utviklingsmidlene på arkivfeltet har gått til å utvikle nasjonale fellesløsninger. Eksempel på dette er:

ARKIVVERKET

- Nasjonale fellesløsninger og infrastruktur for både statlige, kommunale og private arkiv, eks. Asta og den nasjonale Arkivportalen.
- Samarbeid mellom stat og kommune for å utvikle metodikk og prosesser for bevaring av digitalt skapte kommunale arkiv, eks. i regi av Kommunearkivinstitusjonenes digitale ressurscenter (KDRS).

I tillegg støtter utviklingsmidlene opp under prosjekter i arkivinstitusjoner med et nasjonalt ansvar og nedslagsfelt. Eksempler på slike institusjoner er Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Skeivt arkiv i Bergen, Misjons- og diakonarkivet VID.

Nasjonalt overblikk er en viktig forutsetning for å kunne identifisere og velge ut de prosjektene som gir gode helhetlige løsninger for arkivfeltet.

Statlige fagmyndigheter hadde i årene 2004 – 2013 ansvaret for utviklingsmidler bevilget til arkivutvikling over statsbudsjettet. Riksarkivaren vil anbefale at denne modellen blir reetablert. En framtidig nasjonal strategi for arkivutvikling må legge vekt på å utjevne regionale og lokale skjevheter. Det overordnede målet må være gode tjenester til innbyggerne uavhengig av bosted. Dette forutsetter en modell som bygger på samarbeid og partnerskap mellom forvaltningsnivåene, men der begge parter må ha gode virkemidler, også økonomiske.

Arkiv som ledd i regional utvikling

Riksarkivaren har en målsetning om at alle regionene skal ha sterke arkivinstitusjoner med miljøer som er i stand til å vedlikeholde og utvikle kompetanse og yte gode tjenester regionalt og lokalt. For å få til dette er samarbeid og samordning mellom ulike ressurs- og kompetansemiljøer helt nødvendig.

Riksarkivaren vil understreke behovet for nytenkning når det gjelder samarbeidsformer og bedre samhandling mellom forvaltningsnivåene for å utvikle mer kompetente arkivmiljøer og modernisere tjenestene. Vi ser klare fordeler ved å samordne kommunale og statlige oppgaver med arkiv.

ARKIVVERKET

Samarbeid mellom stat, fylkeskommune og private i sentra for arkiv i hver region, kan være en aktuell modell. Dette er gjort i Stavanger der alle institusjoner på feltet, med Arkivverket (Statsarkivet i Stavanger), IKA Rogaland, Stavanger byarkiv, VID – misjons- og diakoniarkivet samles i ett bygg, med felles depot og lesesal. Statsarkiv og kommunale arkivinstitusjoner er samlokalisert også flere andre steder i landet.

Arkivverket har satt i gang to prosjekter som vil gi nyttig erfarings- og kunnskapsgrunnlag til spørsmål knyttet til organisering av arkivfeltet i regionene. Våren 2018 igangsettes et pilotprosjekt hvor Interkommunalt arkiv i Vest-Agder skal utføre oppgaver på vegne av Arkivverket. Oppgavene vil være knyttet til felles forvaltning og tilgjengeliggjøring av arkiv. Publikum vil få én dør inn til arkivene, uavhengig av om materialet er av statlig, kommunal eller privat opprinnelse. Gjennom utprøving av denne samarbeidsformen vil vi høste erfaring, som kan bidra til fremtidige løsninger for et sterkere faglig arkivmiljø og en styrket oppgaveløsning i regionen.

Parallelt med piloten i Agder utreder Arkivverket hvordan etaten best kan bidra til en organisering av arkivsektoren som er tilpasset dagens digitale utfordringer, nye brukerbehov og som gir god utnyttelse av fellesskapets ressurser. Målsetningen er at regionene skal ha arkivmiljøer som er i stand til å vedlikeholde og utvikle gode tjenester. Samtidig skal arkivsektoren utnytte ressursene effektivt på tvers av forvaltningsnivåene. Denne utredningen og piloten i Agder vil ha relevans for arkivfeltets tilpasning til regionreformen og for utvalget som arbeider med ny arkivlov. Arkivverket tar sikte på å formidle erfaringene inn i utvalgsarbeidet.

Konklusjoner

Riksarkivaren er positiv til at fylkeskommunene får et utvidet og generelt ansvar for å utvikle arbeidet med kommunale og private arkiv, og at fylkeskommunene blir tilført hensiktsmessige virkemidler. Dette vil forutsette kompetanse- og institusjonsutvikling på arkivfeltet i mange av fylkene og en styrking av finansieringsgrunnlaget.

En klargjøring av ansvars- og oppgavefordeling på arkivfeltet mellom forvaltningsnivåene vil også måtte innebære at ansvaret for å ivareta nasjonale mål på arkivområdet blir tydeliggjort og konkretisert. Uten en slik prosess vil fordeling av prosjekt- og utviklingsmidler direkte til

ARKIVVERKET

fylkeskommunene bidra til at midlene blir fragmentert og får mindre effekt; og muligheten til å foreta nasjonale løft og prioriteringer vil bli redusert.

Ansvars- og oppgavefordeling inngår i mandatet til det offentlige utvalget som arbeider med revisjon av arkivloven. Ansvar og oppgaver på hele kulturfeltet vil også bli behandlet i Regjeringens kommende melding om kulturpolitikk. Samlet vil dette gi grunnlag for en helhetlig vurdering av ansvars- og oppgavefordeling og av virkemidler for å ivareta oppgaver med samfunnets arkiver. Riksarkivaren ser det ikke som relevant, snarere direkte uheldig å gjøre endringer på arkivfeltet før disse prosessene er slutført. Det vil kunne gjøre det vanskeligere å foreta en helhetsvurdering av hvordan arbeidet med å sikre viktige arkiv som dokumentasjon og kulturhistoriske kilder kan styrkes og fornyes, nasjonalt og regionalt.

Med hilsen

Inga Bolstad
riksarkivar

Guri Kaspara Lande
strategisjef

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur